ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารกับค่าสอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

The Relationship Between Chief Executive Office (CEO) Characteristics and Audit Fee of Companies listed in the Stock Exchange of Thailand

พิชญา ศรีสุขา
คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น
E-mail: misspitchayasr@kkumail.com

Pitchaya Srisukha
Khon Kaen Business School, Khon Kaen University
E-mail: misspitchayasr@kkumail.com

ดร.ศิริลักษณ์ ศุทธชัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาการบัญชี
คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น
E-mail: sirsut@kku.ac.th

Siriluck Sutthachai, Ph.D.
Assistant Professor of Department of Accountancy
Khon Kaen Business School, Khon Kaen University
E-mail: sirsut@kku.ac.th

ดร.ธนิดา อุทยาพงษ์
อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบัญชี
คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น
E-mail: Thanut@kku.ac.th

Thanida Uthayapong, Ph.D.
Lecturer of Department of Accountancy
Khon Kaen Business School, Khon Kaen University
E-mail: Thanut@kku.ac.th

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหาร กับค่าสอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

พิชญา ศรีสุขา
คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น
E-mail: misspitchayasr@kkumail.com

ดร.ศิริลักษณ์ ศุทธชัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาการบัญชี
คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น
E-mail: sirsut@kku.ac.th

ดร.ธนิดา อุทยาพงษ์
อาจารย์ประจำสาขาวิชาการบัญชี
คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น
E-mail: Thanut@kku.ac.th

วันที่ได้รับบทความต้นฉบับ: 1 กุมภาพันธ์ 2565
วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ: 14 เมษายน 2565
วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ: 20 เมษายน 2565

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารกับค่าสอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ ระหว่างปี 2561 – 2562 และใช้เทคนิคการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม คุณลักษณะของประธานกรรมการบริหาร ได้แก่ อายุ การได้มาของประธานกรรมการบริหาร และความเชี่ยวชาญด้านการเงินหรือบัญชีมีความสัมพันธ์กับค่าสอบบัญชีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะในกลุ่มบริษัทที่มีขนาดใหญ่ แสดงว่าผู้สอบบัญชีในกลุ่มบริษัทนี้มีแนวโน้มสูงที่จะพิจารณาค่าสอบบัญชีโดยประเมินคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารด้วย ในขณะที่การศึกษาความสัมพันธ์ดังกล่าวในกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่มากพบว่า การกำหนดค่าสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีอาจจะมีความซับซ้อนมาก เนื่องจากผลการวิจัยในกลุ่มนี้ไม่พบความสัมพันธ์ที่ชัดเจน

คำสำคัญ: *ประธานกรรมการบริหาร คุณลักษณะของประธานกรรมการบริหาร ค่าสอบบัญชี บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย*

The Relationship Between Chief Executive Office (CEO) Characteristics and Audit Fee of Companies listed in the Stock Exchange of Thailand

Pitchaya Srisukha
Khon Kaen Business School, Khon Kaen University
E-mail: misspitchayasr@kkumail.com

Siriluck Sutthachai, Ph.D.
Assistant Professor of Department of Accountancy
Khon Kaen Business School, Khon Kaen University
E-mail: sirsut@kku.ac.th

Thanida Uthayapong, Ph.D.
Lecturer of Department of Accountancy
Khon Kaen Business School, Khon Kaen University
E-mail: Thanut@kku.ac.th

Received: February 1, 2022
Revised: April 14, 2022
Accepted: April 20, 2022

ABSTRACT

This study aims to examine the relationship between the characteristics of Chief Executive Officer (CEO) and audit fee of the companies listed in the Stock Exchange of Thailand. The research collected the data during 2018 – 2019 and analyzed it by using the Multiple Regression Analysis. The results reveal that overall, there was the statistically significant association between the characteristics of CEO, including CEO age, CEO outsider and CEO financial expertise, and the audit fee, especially among the large companies. This indicates that auditors of these companies are most likely to determine the audit fee partly based on some CEO characteristics. On the other hand, the investigation of the relationship between audit fees and CEO characteristics among the very large companies reveal the possible complicated process of setting up an audit fee, as the research results have not shown the relationships evidently.

Keywords: *Chief Executive Office (CEO), Characteristics of the CEO, Audit fees, Companies listed in the stock exchange of Thailand*

บทนำ

การสอบบัญชีถือเป็นกลไกอย่างหนึ่งที่ผู้ถือหุ้นใช้ในการกำกับดูแลและตรวจสอบฝ่ายบริหาร และเป็นกลไกที่มีความสำคัญมาก โดยเฉพาะกรณีที่บริษัทมีการแยกโครงสร้างของผู้ถือหุ้น กรรมการบริษัท และกรรมการบริหารที่ชัดเจน เนื่องจากโครงสร้างดังกล่าวมีโอกาสสูงที่จะเกิดปัญหาตัวแทน เพราะผู้ถือหุ้นมักเป็นบุคคลภายนอก จึงต้องตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหารโดยประเมินจากข้อมูลทางการเงินที่มีการเปิดเผยสาธารณะ และข้อมูลดังกล่าวจะน่าเชื่อถือมาก-น้อยเพียงใดขึ้นกับปัจจัยสำคัญคือคุณภาพของการสอบบัญชี ดังนั้นการกำหนดค่าสอบบัญชีจึงเป็นประเด็นหนึ่งที่ได้รับความสนใจอย่างมาก ผู้สอบบัญชีจะมีการกำหนดค่าสอบบัญชีอย่างไร เนื่องจากค่าสอบบัญชีย่อมมีผลต่อคุณภาพการสอบบัญชี ซึ่งส่งผลต่อการตรวจสอบการทำงานของผู้บริหารได้

งานวิจัยจำนวนมากได้ศึกษาในเรื่องนี้ และโดยส่วนใหญ่ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะของบริษัทกับค่าสอบบัญชี โดยลักษณะของบริษัทที่ศึกษาประกอบด้วยขนาดของบริษัท (Chinchotangkul, 2007; Yaowamarn, Chaiyakhet, & Rodhring, 2018; Piphatanakul, Petchchhedchoo, & Kumsuprom, 2020; Bliss, Muniandy & Majid, 2007; Bosma, 2017; Kalelkar & Khan, 2016; van der Ster, 2016; Kandoli & Basuki, 2020; Bliss, 2011; Simab & Koloukhi, 2018; Brockman, Krishnan, Lee, & Salas, 2019) ความซับซ้อนของธุรกิจ (Piphatanakul et al., 2020; Bliss, Muniandy & Majid, 2007; Kalelkar & Khan, 2016; van der Ster, 2016) ผลการดำเนินงานของบริษัท (Yaowamarn et al., 2018; Bliss, Muniandy & Majid, 2007; Bosma, 2017; van der Ster, 2016; Bliss, 2011; Bills, Lisic & Seidel, 2017; Simab & Koloukhi, 2018; Brockman et al., 2019; Lai, 2019) โครงสร้างกรรมการบริษัท (Chinchotangkul, 2007; Wiwatboonchok, 2018; Thamnusarn, 2010; Piphatanakul et al., 2020; Yaowamarn et al., 2018; Gull, Atif, Issa, Usman, & Siddique, 2021; Simab & Koloukhi, 2018) และคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารบางอย่าง เช่น เพศ (Bosma, 2017; Harjoto, Laksmana, & Lee, 2015; Gull et al., 2021; Piphatanakul et al., 2020) อายุ (van der Ster, 2016; Brockman et al., 2019; Piphatanakul et al., 2020) การควบรวมตำแหน่งประธานกรรมการบริษัท (CEO duality) (Tsui, Gul & Jaggi, 2001; Gull, et al., 2021; Bliss, 2011; Chinchotangkul, 2007; Piphatanakul et al., 2020) ความรู้ทางการเงินและบัญชี (Kalelkar & Khan, 2016; Harjoto et al., 2015) และการเป็นบุคคลภายนอกที่ได้รับการแต่งตั้ง (CEO outsider) (Bills et al., 2017; Brockman et al., 2019)

งานวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ผู้สอบบัญชีได้มีการพิจารณาลักษณะของบริษัทหลายๆ ด้านที่สะท้อนให้เห็นความเสี่ยงที่น่าจะเกิดขึ้นของบริษัทซึ่งจะมีผลต่อความเสี่ยงในการตรวจสอบของผู้สอบบัญชี ซึ่งทำให้มีผลต่อการกำหนดค่าสอบบัญชีได้ และลักษณะของบริษัทด้านหนึ่งที่มีการศึกษาคือ คุณลักษณะของประธานกรรมการบริหาร แต่งานวิจัยที่ศึกษาด้านนี้เป็นการศึกษาคุณลักษณะด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้น เช่น Gull et al. (2021) ที่ศึกษาเฉพาะด้านเพศและการควบรวมตำแหน่งเท่านั้น หรือ Brockman et al. (2019) ที่ศึกษาด้านอายุเท่านั้น งานวิจัยในประเทศไทยก็เช่นกันที่มีการศึกษาความสัมพันธ์ของค่าสอบบัญชีกับคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารเพียงบางด้านเท่านั้น และ Piphatanakul et al. (2020) เป็นงานวิจัยเดียวที่มีการศึกษาปัจจัยที่ผลต่อค่าสอบบัญชีและมีการศึกษาคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารทั้งหมด 4 ด้าน คือ อายุ เพศ การศึกษา และการควบรวมตำแหน่ง ซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารหลายๆ ด้านร่วมกันมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ข้อมูลของ Piphatanakul et al. (2020) เป็นข้อมูลในช่วงปี 2557-2559 ซึ่งเป็นข้อมูลก่อนการเปลี่ยนแปลงรูปแบบรายงานของผู้สอบบัญชีซึ่งเริ่มมีผลบังคับใช้ในปี 2560 เป็นต้นไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ผู้สอบบัญชีต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการทำงานและอาจมีผลต่อการพิจารณาลักษณะต่างๆ ของบริษัทในการกำหนดค่าสอบบัญชี ซึ่ง Arunruangsirilert and Khemmanee (2021) ได้เห็นประเด็นนี้และได้ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อค่าสอบบัญชีในช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว แต่ปัจจัยที่ Arunruangsirilert and Khemmanee (2021) ได้พิจารณานั้น ไม่ครอบคลุมคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหาร

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงทำการศึกษาว่า คุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารใดบ้างที่มีแนวโน้มที่ผู้สอบบัญชีจะพิจารณาเมื่อกำหนดค่าสอบบัญชี หลังจากที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบรายงานของผู้สอบบัญชี และงานวิจัยนี้ทำการศึกษาคุณลักษณะครอบคลุม 5 ด้านคือ เพศ อายุ การควบรวมตำแหน่ง ความรู้ทางการเงินและบัญชี และการเป็นบุคคลจากภายนอกมารับตำแหน่ง ซึ่งมากกว่าที่ Piphatanakul et al. (2020) เคยศึกษาไว้ โดยทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารกับค่าสอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

คุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารกับค่าสอบบัญชี

งานวิจัยในอดีตจำนวนมากระบุว่าคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารมีผลต่อการประเมินระดับความเสี่ยงของบริษัท ซึ่งส่งผลต่อการกำหนดค่าสอบบัญชีของผู้สอบบัญชี (Custódio & Metzger, 2014; Gull et al., 2021; Bliss, Muniandy & Majid, 2007) และได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารกับค่าสอบบัญชี โดยมีคุณลักษณะหลักๆ ดังต่อไปนี้

• คุณลักษณะการควบรวมตำแหน่ง (CEO Duality)

การแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างประธานกรรมการบริหารกับประธานกรรมการบริหารนั้นเป็นการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน เพื่อไม่ให้คนใดคนหนึ่งมีอำนาจมากเกินไป สามารถตรวจสอบซึ่งกันและกันได้ ทำให้เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและส่งเสริมการควบคุมภายในให้ดีขึ้น (Tsui et al., 2001; Bliss, Gul & Majid, 2011) จึงช่วยลดระดับความเสี่ยงในการตรวจสอบของผู้สอบบัญชีได้ ในขณะที่ การควบรวมตำแหน่งส่งผลให้ประธานกรรมการบริหารมีอำนาจในการตัดสินใจมาก ซึ่งอาจทำให้การบริหารงานเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง (The Stock Exchange of Thailand, 2017; Chinchotangkul, 2007) ทำให้ผู้สอบบัญชีประเมินความเสี่ยงของบริษัทในระดับสูง และเพิ่มขอบเขตการตรวจสอบ ซึ่งส่งผลให้ค่าสอบบัญชีสูงขึ้น (Gull et al., 2021; Bliss, Muniandy & Majid, 2007) ดังนั้น การควบรวมตำแหน่งจึงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าสอบบัญชี การศึกษาในประเทศไทยพบความสัมพันธ์นี้เช่นกัน (Chinchotangkul, 2007) ดังนั้น

H1: ประธานกรรมการบริหารที่เป็นประธานกรรมการบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าสอบบัญชี

• คุณลักษณะความเชี่ยวชาญด้านการเงิน (CEO Fin Exp)

งานวิจัยของ Harjoto et al. (2015) และ Kalelkar and Khan (2016) ศึกษาบริษัทในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่าคุณลักษณะความเชี่ยวชาญด้านการเงินของประธานกรรมการบริหารมีความสัมพันธ์เชิงลบกับค่าสอบบัญชีอย่างมีนัยสำคัญ และ Custódio and Metzger (2014) ได้อธิบายความสัมพันธ์ดังกล่าวว่า ความเชี่ยวชาญด้านการเงินและบัญชีจะส่งผลกระทบต่อนโยบายทางการเงินของบริษัท ซึ่งทำให้ลดความเสี่ยงของบริษัทได้ ดังนั้น ค่าสอบบัญชีจึงอาจลดลงได้ ในมุมตรงกันข้าม ผู้สอบบัญชีอาจเรียกเก็บค่าธรรมเนียมสูง เมื่อประธานกรรมการบริหารมีความรู้ทางการเงินและบัญชีมาก เพราะอาจจะจัดทำรายงานทางการเงินโดยเพิ่มเติมข้อมูลที่ส่งผลต่อความเสี่ยงในการตรวจสอบ (Johnson, Kuhn, Apostolou & Hassel, 2012) และผู้สอบบัญชีรับรู้ถึงความเสี่ยงนั้น จึงกำหนดค่าสอบบัญชีเพิ่มขึ้น (Hribar, Kim, Wilson & Yang, 2012) ดังนั้น สมมติฐานงานวิจัยคือ

H2: ประธานกรรมการบริหารที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเงินมีความสัมพันธ์กับค่าสอบบัญชี

• คุณลักษณะด้านเพศ (CEO Gender)

การศึกษาของ Ittonen and Peni (2012) พบว่าประธานกรรมการบริหารเพศชายและเพศหญิงมีการวางแผนการทำงาน การตัดสินใจ การยอมรับความเสี่ยงและการสร้างความเชื่อมั่นแตกต่างกัน และ Bosma (2017) พบว่าประธานกรรมการบริหารเพศชายมีอิทธิพลเชิงบวกต่อค่าสอบบัญชีอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากเพศชายมีการบริหารงานที่หลีกเลี่ยงความเสี่ยงน้อยกว่าเพศหญิง ซึ่งอาจนำไปสู่ความเสี่ยงในการตรวจสอบที่สูงขึ้น ในขณะที่ เพศหญิงมีความรอบคอบ วางแผนการทำงานล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอนที่เหมาะสม และบริหารงานมีประสิทธิภาพ (Smith, 2006 อ้างถึงใน Bosma, 2017) อย่างไรก็ตาม การศึกษาของ Harjoto et al. (2015) และ Khlif and Achek (2017) พบว่าประธานกรรมการบริหารเพศหญิงมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าสอบบัญชี เนื่องจากมีความสามารถค่อนข้างน้อยในการเจรจาต่อรองค่าสอบบัญชีกับผู้สอบบัญชี และมีความเข้มงวดด้านภาษีน้อยกว่าเพศชาย

สำหรับในประเทศไทย Piphatanakul et al. (2020) พบว่าเพศของประธานกรรมการบริหารมีอิทธิพลในทางลบกับค่าสอบบัญชี จากการทบทวนวรรณกรรมจึงตั้งสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

H3: เพศของประธานกรรมการบริหารมีความสัมพันธ์กับค่าสอบบัญชี

• คุณลักษณะด้านอายุของประธานกรรมการบริหาร

การศึกษาของ van der Ster (2016) พบว่าอายุของประธานกรรมการบริหารมีความสัมพันธ์เชิงลบกับค่าสอบบัญชีอย่างมีนัยสำคัญ บริษัทที่มีประธานกรรมการบริหารอายุมากจะมีค่าสอบบัญชีน้อยกว่าบริษัทที่มีประธานฯ อายุน้อย เนื่องจากบริษัทมีการบริหารงานให้มีการกำกับดูแลกิจการที่ดีกว่า จึงส่งผลให้ผู้สอบบัญชีใช้เวลาในการตรวจสอบน้อยลง ค่าสอบบัญชีจึงลดลงได้ และผลการวิจัยของ Huang, Rose-Green, and Lee (2012) สนับสนุนแนวคิดนี้ ซึ่งขัดแย้งกับการศึกษาของ Brockman et al. (2019) ที่พบว่า อายุของประธานกรรมการบริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าสอบบัญชี ในขณะที่ Piphatanakul et al. (2020) ไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญสำหรับบริษัทในประเทศไทย ดังนั้น สมมติฐานงานวิจัยด้านอายุในงานวิจัยนี้ คือ

H4: อายุของประธานกรรมการบริหารมีความสัมพันธ์กับค่าสอบบัญชี

• คุณลักษณะด้านประสบการณ์ทำงานของประธานกรรมการบริหาร

งานวิจัย Bills et al. (2017) พบว่า ประธานกรรมการบริหารมาจากบุคคลภายนอกบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าสอบบัญชี เนื่องจากผู้สอบบัญชีรับรู้ถึงความเสี่ยงด้านการเงินที่สูงขึ้น ส่งผลให้ผู้สอบบัญชีปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มขอบเขตและเวลาการตรวจสอบ ซึ่งทำให้ค่าสอบบัญชีสูงขึ้น แต่ถ้าประธานกรรมการบริหารได้รับการเลื่อนตำแหน่งมาจากบุคคลภายในบริษัทจะมีความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมการทำงาน ส่งผลทำให้การรับรู้ความเสี่ยงของผู้มีส่วนได้เสียลดลง และทำให้ค่าสอบบัญชีลดลง จากงานวิจัยในอดีตจึงได้กำหนดสมมติฐาน ดังนี้

H5: ประธานกรรมการบริหารที่มาจากภายนอกบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าสอบบัญชี

ความสัมพันธ์ของลักษณะอื่นๆ ของบริษัทกับค่าสอบบัญชี

งานวิจัยหลายๆ งานมีการศึกษาลักษณะของบริษัทด้านอื่นๆ กับค่าสอบบัญชีด้วย โดยขนาดของกิจการถือเป็นลักษณะหลักที่มีการศึกษาในหลายๆ งานวิจัย เนื่องจาก ขนาดของกิจการมีผลต่อปริมาณรายการค้า ซึ่งจะมีผลต่อระยะเวลาที่ผู้สอบบัญชีใช้ตรวจสอบเอกสารที่อาจกระทบต่อชั่วโมงการทำงานที่มากขึ้น บริษัทขนาดใหญ่จึงมีค่าสอบบัญชีที่สูง (Kalelkar & Khan, 2016; Bliss, Muniandy & Majid, 2007; Chinchotangkul, 2007; van der Ster, 2016; Kandoli & Basuki, 2020; Phankwan, 2015; Makchuea, Leorungruang, & Wannachat, 2017)

นอกจากนี้ บริษัทที่มีผลการดำเนินงานขาดทุน (Bliss, Muniandy & Majid, 2007; Phankwan, 2015) และ/หรือ มีสภาพคล่องต่ำ (Chinchotangkul, 2007; Bliss, Muniandy & Majid, 2007; Kalelkar & Khan, 2016) มีแนวโน้มที่จะมีค่าสอบบัญชีสูง เนื่องจาก ถ้าบริษัทขาดทุน และ/หรือสภาพคล่องต่ำ จะสะท้อนความเสี่ยงจากการบริหารงานที่ไม่ประสบความสำเร็จ หรือการทุจริตหรือเกิดข้อผิดพลาดในการบริหาร จึงมีแนวโน้มสูงที่ประธานกรรมการบริหารอาจใช้ดุลยพินิจปรับแต่งผลการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการ งบการเงินอาจจะแสดงข้อมูลที่ขัดต่อข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ ดังนั้น ผู้สอบบัญชีจึงใช้เวลาตรวจสอบเพิ่มขึ้นทำให้ค่าสอบบัญชีสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม บางงานวิจัย (Makchuea et al., 2017; Santatiwongchai, 2017) พบว่าผลขาดทุนจากการดำเนินงานและสภาพคล่องต่ำไม่มีความสัมพันธ์กับค่าสอบบัญชี โดยงานวิจัยเหล่านี้เชื่อว่า ผู้สอบบัญชีย่อมจะต้องทำงานตามมาตรฐานการสอบบัญชีด้วยหลักความระมัดระวังเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพเช่นเดิม ไม่ว่ากิจการจะมีปัญหาดังกล่าวหรือไม่

ความซับซ้อนของบริษัทเป็นอีกลักษณะหนึ่งที่มีการศึกษา ถ้าบริษัทมีจำนวนบริษัทย่อยมากย่อมมีความซับซ้อนในการดำเนินงานสูง ทั้งในส่วนของรายการค้าระหว่างกันและเอกสารที่เกี่ยวข้องกัน ทำให้ผู้สอบบัญชีมีความเสี่ยงในการตรวจสอบบัญชีสูงขึ้น มีผลทำให้ค่าสอบบัญชีสูงขึ้น (Simunic,1980 อ้างถึงใน Bosma, 2017; Bliss, Muniandy & Majid, 2007; Piamprai, 2008; Thongchai, 2008; Phankwan, 2015; Makchuea et al., 2017) นอกจากความซับซ้อนของบริษัทแล้ว ประเภทของอุตสาหกรรมยังเป็นลักษณะของบริษัทที่มีผลต่อค่าสอบบัญชี บริษัทในแต่ละอุตสาหกรรมจะมีลักษณะการดำเนินงาน สภาพแวดล้อมทางธุรกิจ และความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจแตกต่างกัน ทำให้วิธีการตรวจสอบบัญชีที่ใช้แตกต่างกัน เช่น ธุรกิจในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหารและกลุ่มวัตถุดิบและสินค้าอุตสาหกรรม มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับค่าสอบบัญชีอย่างมีนัยสำคัญ (Chinchotangkul, 2007) ในขณะที่อุตสาหกรรมบริการ (Piphatanakul et al., 2020) และเทคโนโลยี (Thamnusarn, 2010) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าสอบบัญชี

ลักษณะของการกำกับดูแลกิจการเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีการศึกษาความสัมพันธ์กับค่าสอบบัญชี โดยลักษณะการกำกับดูแลกิจการที่มีการศึกษา เช่น ประเภทของสำนักงานสอบบัญชี (Phadungsajjakul & Pongpattrachai, 2015; Makchuea et al., 2017; Kalelkar & Khan, 2016; Thongchai, 2008; Phankwan, 2015; Chinchotangkul, 2007; Bliss, Muniandy & Majid, 2007; Piphatanakul et al., 2020; Wea, 2019; Makchuea et al., 2017) โดยสำนักงานสอบบัญชีขนาดใหญ่จะมีค่าสอบบัญชีที่สูง เพราะสำนักงานฯ จะต้องให้บริการด้านความเชื่อมั่นและการสอบบัญชีที่มีมาตรฐานในระดับโลก การทำงานจึงใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและพนักงานมีความเชี่ยวชาญสูง

ในขณะที่ สัดส่วนกรรมการอิสระ (Abbott, Parker, Peter & Ranghunandan, 2003; Carcello, Hermanson, Neal & Riley, 2002; Lee & Manda, 2005; O'Sullivan, 2000; Rahayu, Harymawan, Ekasari & Nowland, 2021) เป็นตัวแทนของความโปร่งใสและมีส่วนช่วยลดข้อสงสัยในการจัดทำงบการเงิน ทำให้ผู้ถือหุ้นได้รับข้อมูลทางการเงินที่มีคุณภาพ ดังนั้น สัดส่วนของกรรมการอิสระมากจะมีแนวโน้มที่จะทำให้ค่าสอบบัญชีลดลง ในขณะที่งานวิจัยจำนวนหนึ่ง (Wiwatboonchok, 2018; Carcello et al, 2002) พบความสัมพันธ์เชิงบวก เนื่องจาก ยิ่งมีจำนวนกรรมการอิสระมากขึ้น ยิ่งต้องการปริมาณงานสอบบัญชีที่มากขึ้นเพื่อให้การควบคุมภายในมีประสิทธิภาพมาก จึงมีผลทำให้ค่าสอบบัญชีสูงขึ้นด้วย ในขณะเดียวกัน งานวิจัยของ Yaowamarn et al. (2018) พบว่าคณะกรรมการตรวจสอบที่มีความรู้ด้านการเงินหรือบัญชีต้องการให้การตรวจสอบบัญชีมีคุณภาพสูงขึ้น ส่งผลให้ปริมาณงานของผู้สอบบัญชีมากขึ้น ดังนั้นค่าสอบบัญชีจึงเพิ่มขึ้น

ระยะเวลาการออกรายงานของผู้สอบบัญชีเป็นอีกลักษณะหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กับค่าสอบบัญชี โดย Habib, Bhuiyan, Huang, and Miah (2019) อธิบายว่า ผู้รับบริการอาจเต็มใจจ่ายค่าสอบบัญชีในอัตราที่สูง เพื่อให้การตรวจสอบเสร็จเร็วหรือเพื่อชดเชยค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบที่จะเกิดขึ้นหากใช้ระยะเวลานานในการออกรายงานของผู้สอบบัญชี

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจำนวน 949 บริษัท ในปี พ.ศ. 2561 - 2562 โดยการเก็บข้อมูลระยะเวลาสองปีจะทำให้กลุ่มตัวอย่างอาจได้รวมบริษัทที่มีการเปลี่ยนแปลงค่าสอบบัญชี และช่วงระยะเวลาดังกล่าวเป็นช่วงระยะเวลาก่อนสถานการณ์โรคระบาดรุนแรง จึงทำให้ตัวแปรที่ทำการศึกษาอยู่ในสถานการณ์ทางธุรกิจตามปกติ โดยกลุ่มตัวอย่างนี้ไม่รวมบริษัทในกลุ่มตลาดหลักทรัพย์ใหม่ (MAI) และบริษัทที่อยู่ในหมวดฟื้นฟูกิจการ กลุ่มอุตสาหกรรมธุรกิจการเงิน กลุ่มกองทุนรวมอสังหาริมทรัพย์ กองทรัสต์เพื่อการลงทุนในอสังหาริมทรัพย์และกองทุนรวมโครงสร้างพื้นฐาน บริษัทมหาชนที่มีการตรวจสอบงบการเงินโดยสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน และบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วน เนื่องจากกลุ่มบริษัทเหล่านี้มีความแตกต่างเชิงธุรกิจทำให้มีลักษณะของข้อมูลทางการเงินที่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ (Julavittayanukool & Boonyanet, 2007; Chinchotangkul, 2007; Santatiwongchai, 2017; Luckanapisaste, Sutthachai & Likitwongkajon, 2019; Thongchai, 2008) รายละเอียดจำนวนกลุ่มตัวอย่างแยกตามประเภทอุตสาหกรรมเป็นไปตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กลุ่มตัวอย่างแยกตามประเภทอุตสาหกรรม

ประเภทอุตสาหกรรม	จำนวน	%
สินค้าอุปโภคบริโภค (Consumer Products)	80.00	8.43
เกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร (Agro & Food Industry)	105.00	11.06
สินค้าอุตสาหกรรม (Industrials)	189.00	19.92
อสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง (Property & Construction)	195.00	20.55
ทรัพยากร (Resources)	90.00	9.48
บริการ (Services)	218.00	22.97
เทคโนโลยี (Technology)	72.00	7.59
รวมทั้งหมด	**949.00**	**100.00**

หมายเหตุ ข้อมูลจำนวนบริษัททั้งหมดเป็นข้อมูล ณ วันที่ 2 มีนาคม 2563

การรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ 1) แบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) และรายงานประจำปี 2) งบการเงิน ซึ่งได้จากฐานข้อมูลของเว็บไซต์ SETSMART และเว็บไซต์ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย และ 3) รายงานการประชุมสามัญผู้ถือหุ้นประจำปีสำหรับเก็บข้อมูลค่าสอบบัญชีของบริษัท โดยข้อมูลที่ดำเนินการจัดเก็บนั้นมีรูปแบบที่แตกต่างกันตามคุณลักษณะที่ต้องการศึกษาดังนี้

- **คุณลักษณะด้านการควบรวมตำแหน่งประธานกรรมการบริษัท (CEO duality)** กรณีที่ประธานกรรมการบริหารเป็นประธานกรรมการบริษัทด้วยแทนค่าด้วย 1 ในขณะที่ประธานกรรมการบริหารไม่ได้เป็นประธานกรรมการบริษัทแทนค่าด้วย 0
- **คุณลักษณะความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการเงินและบัญชี (CEO Fin Exp)** พิจารณาจากประสบการณ์การทำงานของประธานฯ ว่าเคยทำงานในธนาคารหรือบริษัทการลงทุน หรือเคยเป็นลูกจ้างของบริษัทตรวจสอบบัญชี หรือ CFO หรือเหรัญญิกหรือผู้อำนวยการฝ่ายการเงิน ถ้าเคยทำมาก่อนแทนค่าด้วย 1 ในขณะที่ถ้าไม่เคยทำจะแทนค่าด้วย 0
- **คุณลักษณะด้านเพศ (CEO Gender)** เพศหญิงแทนค่าด้วย 1 และเพศชายแทนค่าด้วย 0
- **คุณลักษณะด้านอายุ (CEO Age)** แทนค่าตัวแปรด้วยตัวเลขอายุที่ระบุในรายงานประจำปี
- **คุณลักษณะด้านการเป็นบุคคลภายนอกที่ได้รับตำแหน่ง (CEO Outsider)** พิจารณาจากสถานที่ทำงานก่อนที่มาดำรงตำแหน่งประธานฯ ว่า มีสถานที่ทำงานจากที่อื่นหรือไม่ ถ้าสถานที่ทำงานก่อนมารับตำแหน่งเป็นบริษัทอื่นจะแทนค่าด้วย 1 แต่ถ้าเป็นบริษัทเดิมจะแทนค่าด้วย 0

การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้ใช้วิธีสมการถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาความสัมพันธ์ที่ต้องการ โดยสมการที่ใช้เพื่อการทดสอบสมมติฐานมีดังนี้

สมการที่ 1 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารทั้ง 5 ด้านกับค่าสอบบัญชี

$$LnAF_{it} = \beta_0 + \beta_1 CEO\ Duality_{it} + \beta_2 CEO\ Fin\ Exp_{it} + \beta_3 CEO\ Gender_{it} + \beta_4 CEO\ Outsider_{it} + \beta_5 CEO\ Age_{it} + \beta_6 Auditor_{it} + \beta_7 Performance_{it} + \beta_8 Complex_{it} + \beta_9 Size_{it} + \beta_{10} CR_{it} + \beta_{11} ARL_{it} + \beta_{12} BIND_{it} + \beta_{13} AUD\ Exp_{it} + \beta_{14} INDUSTRY_{it} + \varepsilon_{it}$$

เนื่องจาก การศึกษาของ Lifschutz et al. (2010) อ้างถึงใน Yaowamarn et al. (2018) กล่าวว่าแนวคิดการกำหนดค่าสอบบัญชีเกิดจากความต้องการคุณภาพของงานตรวจสอบบัญชี (Demand-Based Perpective) ดังนั้น ค่าสอบบัญชีอาจเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ซึ่ง Kitiwong and Srijunpetch (2018) ได้ทำการศึกษาในเรื่องนี้ในประเทศไทยและสนับสนุนแนวคิดนี้ ดังนั้น เพื่อให้มั่นใจว่า ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารมีผลต่อค่าสอบบัญชีจริง (exogenous variable) งานวิจัยนี้จึงได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้ขนาดของบริษัทเป็นเกณฑ์และใช้วิธีส่วนเบี่ยงเบนควอไทล์ (Quartile Deviation) ในการแยกกลุ่มออกเป็น 1) กลุ่มบริษัทที่มีขนาดใหญ่มาก (very large firms) และ 2) กลุ่มบริษัทที่มีขนาดใหญ่ (large firms) แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสองกลุ่มแยกกันด้วยสมการที่ 2 โดย

$$LnAF_{it} = \beta_0 + \beta_1 CEO\ Duality_{it} + \beta_2 CEO\ Fin\ Exp_{it} + \beta_3 CEO\ Gender_{it} + \beta_4 CEO\ Outsider_{it} + \beta_5 CEO\ Age_{it} + \beta_6\ Auditor_{it} + \beta_7 Performance_{it} + \beta_8 Complex_{it} + \beta_9 CRit + \beta_{10} ARL_{it} + \beta_{11} BIND_{it} + \beta_{12} AUD\ Exp_{it} + \beta_{13} INDUSTRY_{it} + \varepsilon_{it}$$

ตารางที่ 2 คำอธิบายตัวแปรที่ใช้ศึกษา

ตัวแปร	คำอธิบายและการวัดมูลค่า
Auditor	ประเภทสำนักงานสอบบัญชี โดยถ้าสำนักงานบัญชีขนาดใหญ่ (Big 4) แทนค่า 1; อื่นๆ แทนค่า 0
Performance	ผลการดำเนินงาน โดยถ้ามีผลขาดทุนสุทธิ แทนค่า 1; อื่นๆ แทนค่า 0
Complex	ความซับซ้อนของธุรกิจ วัดจากลอการิทึมธรรมชาติของจำนวนบริษัทย่อย
Size	ขนาดกิจการ วัดจากลอการิทึมธรรมชาติของสินทรัพย์รวม
CR	สภาพคล่องของบริษัท วัดจากลอการิทึมธรรมชาติของสินทรัพย์หมุนเวียนหารด้วยหนี้สินหมุนเวียน
ARL	ระยะเวลาการออกรายงานของผู้สอบบัญชี วัดจากลอการิทึมธรรมชาติของจำนวนวันตั้งแต่วันสิ้นงวดบัญชี จนถึงวันที่ที่ผู้สอบบัญชีรับอนุญาตลงลายมือรับรองในรายงานของผู้สอบบัญชี
BIND	สัดส่วนของกรรมการอิสระ วัดจากอัตราส่วนของกรรมการอิสระต่อคณะกรรมการบริษัท
AUD Exp	ความรู้ด้านการเงินหรือบัญชีของคณะกรรมการตรวจสอบ วัดจากอัตราส่วนของคณะกรรมการตรวจสอบที่จบการศึกษาสาขาการเงินหรือบัญชี หรือมีประสบการณ์ทำงานด้านการเงินหรือบัญชีหารด้วยจำนวนคณะกรรมการตรวจสอบทั้งหมด
INDUSTRY	ประเภทอุตสาหกรรม
LnAF	ค่าสอบบัญชีโดยแปลงเป็นค่าลอการิทึมธรรมชาติ
β	ค่าคงที่
ε	ค่าความคลาดเคลื่อน
i	บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ที่ใช้ศึกษา
t	ปีที่ต้องการศึกษา พ.ศ. 2561-2562

ในการวิเคราะห์ด้วยวิธี Multiple regression analysis ข้อมูลต้องมีการแจกแจงปกติ แต่เมื่อทำการทดสอบพบว่า ข้อมูลบางส่วนมีการแจกแจงไม่ปกติ ข้อมูลดังกล่าวจึงได้รับการแปลงค่า และทำการตรวจสอบค่าผิดปกติ (outlier) ของแต่ละตัวแปรพร้อมทั้งตัดค่าผิดปกติออกไปทำให้คงเหลือกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์จำนวน 796 ตัวอย่าง

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างแสดงในตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีลักษณะแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ระหว่างประธานกรรมการบริหารกับประธานกรรมการบริษัท มีประธานกรรมการบริหารเป็นเพศชาย มีประธานกรรมการบริหารที่มาจากการเลื่อนตำแหน่งของบุคคลภายในบริษัท (CEO Insider) และมีผลการดำเนินงานเป็นกำไรสุทธิ นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างยังมีความหลากหลายของคุณลักษณะอื่นๆ เช่น อายุ ความซับซ้อนของธุรกิจ ขนาดของบริษัท และสภาพคล่อง เป็นต้น

ตารางที่ 3 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปร		จำนวน	เปอร์เซ็นต์
CEO Duality	Duality	188.00	23.60
	Non Duality	608.00	76.40
CEO Fin Expert	Fin Expert	159.00	20.00
	Non Fin Expert	637.00	80.00
CEO Gender	Female	93.00	11.70
	Male	703.00	88.30
CEO Outsider	Outsider	35.00	4.40
	Insider	761.00	95.60
Type of Auditor	Big 4	498.00	62.60
	Non - Big 4	298.00	37.40
Performance	Net Profit	629.00	79.00
	Net Loss	167.00	21.00

ตัวแปร	Min	Max	Mean	Median	S.D.
CEO Age*	35.000	86.000	60.360	61.000	10.367
Complex	0.000	4.094	1.631	1.609	0.966
Size**	12.269	19.156	15.594	15.469	1.321
CR***	-1.661	2.736	0.530	0.441	0.823
ARL****	3.807	4.205	4.010	4.043	0.069
BIND	0.133	0.857	0.415	0.400	0.095
AUD Exp	0.000	1.000	0.504	0.333	0.222
AF**	6.153	10.118	7.987	7.937	0.736

หมายเหตุ *หน่วย: ปี, **หน่วย: ล้านบาท, *** หน่วย: เท่า, **** หน่วย: วัน

จำนวนตัวอย่าง 796 ตัวอย่าง

ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารและค่าสอบบัญชี

จากการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson correlation analysis) ในตารางที่ 4 พบว่า งานวิจัยไม่มีปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงพหุคูณ (Multicollinearity) เนื่องจาก ตัวแปรแต่ละคู่มีความเป็นอิสระต่อกัน โดยมีค่าระดับความสัมพันธ์ไม่เกิน 0.80

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณตามสมการที่ 1 และผลการวิจัยเป็นไปตามข้อสมมติฐานที่ 4 และ 5 นั่นคือ อายุของประธานกรรมการบริหารมีความสัมพันธ์เชิงลบกับค่าสอบบัญชี และประธานกรรมการบริหารที่มาจากภายนอกบริษัทมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับค่าสอบบัญชี ในขณะที่ผลการวิจัยไม่สนับสนุนข้อสมมติฐานข้อที่ 1-3 แสดงว่า เพศ การควบรวมตำแหน่ง และความเชี่ยวชาญด้านการเงินไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับค่าสอบบัญชี

ผลการวิจัยด้านการเป็นบุคคลภายนอกที่ได้รับตำแหน่งประธานกรรมการบริหารนั้นมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bills et al. (2017) และ Brockman et al. (2019) ที่พบว่า เมื่อบุคคลภายนอกมารับตำแหน่งประธานกรรมการบริหารจะมีแนวโน้มที่ค่าสอบบัญชีจะสูงขึ้น เนื่องจาก ประธานกรรมการบริหารที่มาจากภายนอกบริษัทอาจจะยังไม่คุ้นเคยกับบริษัทและสภาพแวดล้อมการทำงานจึงทำให้เกิดความกดดันหรืออาจจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กร เช่น วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ โครงสร้างองค์กร ซึ่งมีผลกระทบต่อนโยบายทางการเงินและการดำเนินงานในอนาคต ทำให้ความเสี่ยงในการตรวจสอบของผู้สอบบัญชีมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้น และอาจต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการตรวจสอบ รวมทั้งวิธีและระยะเวลาการตรวจสอบ ดังนั้นจึงอาจต้องมีการกำหนดค่าสอบบัญชีที่สูงขึ้น ผลการวิจัยด้านนี้สอดคล้องกับงานวิจัยส่วนใหญ่ในเรื่องนี้ นั่นหมายความว่า คุณลักษณะด้านนี้น่าจะเป็นคุณลักษณะที่ผู้สอบบัญชีให้ความสำคัญมากในการประเมินความเสี่ยงและกำหนดค่าสอบบัญชี

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson correlation analysis)

No.	Variables	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
1	LnAF	1																				
2	CEO Duality	-0.052	1																			
3	CEO FinExp	0.031	-0.092**	1																		
4	CEO Gender	-0.054	-0.065*	0.224**	1																	
5	CEO Outsider	0.019	-0.064	0.060	0.005	1																
6	CEO Age	-0.129**	0.259**	-0.139**	-0.040	-0.100**	1															
7	Type of Auditor	0.376**	-0.031	0.096**	-0.101**	0.025	-0.169**	1														
8	Performance	-0.026	-0.037	-0.008	0.000	0.098**	-0.059	-0.184**	1													
9	LnComplex	0.625**	0.018	0.006	-0.002	-0.043	-0.078*	0.238**	-0.067*	1												
10	LnSize	0.616**	-0.035	-0.018	-0.078*	-0.050	-0.027	0.398**	-0.168**	0.517**	1											
11	LnCR	-0.247**	0.063	-0.053	0.045	0.082*	0.078*	-0.046	-0.172**	-0.225**	-0.235**	1										
12	LnARL	0.023	0.119**	-0.019	-0.011	-0.025	0.020	-0.195**	0.128**	0.110**	-0.059	-0.058	1									
13	BIND	0.060	0.047	-0.016	0.021	-0.014	-0.094**	-0.008	-0.033	0.089**	0.039	0.063	0.024	1								
14	AUD Exp	0.060	-0.030	0.052	-0.010	-0.026	-0.087**	0.061	-0.027	0.081*	0.104**	-0.102**	-0.085*	0.057	1							
15	CONSUME	-0.176**	-0.004	-0.061	0.053	0.023	0.077*	-0.092**	0.043	-0.179**	-0.227**	0.230**	0.039	-0.078*	-0.114**	1						
16	AGRO	0.055	0.002	-0.066*	-0.020	-0.048	0.057	0.109**	-0.028	-0.004	0.009	-0.033	-0.061	-0.047	0.010	-0.105**	1					
17	INDUS	-0.238**	0.061	-0.073*	-0.073*	0.049	0.025	-0.111**	0.103**	-0.231**	-0.199**	0.109**	-0.007	0.026	0.042	-0.147**	-0.175**	1				
18	PROPCON	0.126**	0.030	0.016	0.000	-0.030	-0.060	-0.044	0.002	0.171**	0.222**	0.010	0.077*	0.134**	0.030	-0.151**	-0.179**	-0.252**	1			
19	RESOURCE	0.112**	-0.014	0.018	0.041	0.026	-0.072*	0.116**	-0.056	0.190**	0.209**	-0.087**	-0.058	0.115**	0.013	-0.097**	-0.115**	-0.161**	-0.166**	1		
20	SERVICE	0.038	-0.049	0.044	0.012	-0.044	0.033	-0.018	-0.070*	0.011	-0.063	-0.142**	-0.025	-0.156**	-0.002	-0.164**	-0.195**	-0.274**	-0.281**	-0.180**	1	
21	TECHNOLOGY	0.099**	-0.041	0.137**	0.014	0.047	-0.065*	0.098**	0.006	0.052	0.054	-0.045	0.033	0.014	-0.015	-0.085**	-0.101**	-0.142**	-0.146**	-0.093**	-0.158**	1

หมายเหตุ ** มีความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 * มีความสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ตารางที่ 5 ผลการทดสอบสมการถดถอยพหุคูณ

ตัวแปร	Model 1		Model 2 Age Groups		Model 3 (Large firm)		Model 4 (Very large firm)	
	B	p-value	B	p-value	B	p-value	B	p-value
(Constant)	2.919	0.005	2.626	0.012	0.730	0.626	4.631	0.003
CEO Duality	0.038	0.357	0.020	0.616	-0.008	0.876	0.100	0.119
CEO Fin Exp	-0.020	0.657	-0.017	0.699	-0.117	0.028**	0.092	0.213
CEO Gender	0.002	0.971	0.004	0.940	0.007	0.910	0.067	0.499
CEO Outsider	0.208	0.012**	0.214	0.010***	0.382	0.000***	-0.071	0.620
CEO Age	-0.005	0.005***			-0.007	0.001***	-0.001	0.827
GenY			0.073	0.365				
GenX			0.068	0.073*				
Type of Auditor	0.221	0.000***	0.233	0.000***	0.216	0.000***	0.269	0.000***
Performance	0.107	0.014**	0.108	0.013**	0.008	0.872	0.236	0.001***
LnComplex	0.345	0.000***	0.348	0.000***	0.337	0.000***	0.354	0.000***
LnSize	0.192	0.000***	0.188	0.000***	0.145	0.000***	0.232	0.000***
LnCR	-0.062	0.006***	-0.062	0.006***	-0.077	0.003***	-0.072	0.071*
LnARL	0.431	0.085*	0.435	0.083*	1.107	0.001***	-0.221	0.544
BIND	0.111	0.539	0.120	0.507	0.637	0.007***	-0.464	0.090*
AUD Exp	-0.040	0.593	-0.032	0.676	-0.130	0.174	0.034	0.774
CONSUME	-0.085	0.231	-0.096	0.175	0.075	0.294	-0.110	0.480
AGRO	-0.063	0.294	-0.062	0.299	0.113	0.129	-0.051	0.591
INDUS	-0.175	0.001***	-0.173	0.001***			-0.082	0.391
PROPCON	-0.102	0.053*	-0.092	0.082*	-0.001	0.990		
RESOURCE	-0.150	0.024**	-0.142	0.033**	0.091	0.343	-0.098	0.267
SERVICE					0.203	0.001***	0.023	0.767
TECHNOLOGY	-0.065	0.376	-0.057	0.442	-0.001	0.991	0.035	0.755
R Square	0.613		0.611		0.513		0.510	
Adjusted R Square	0.603		0.601		0.489		0.485	
Std. Error of the Estimate	0.463		0.465		0.405		0.500	
N	796		796		398		398	

หมายเหตุ * ระดับนัยสำคัญที่ 0.10 ** ระดับนัยสำคัญที่ 0.05 *** ระดับนัยสำคัญที่ 0.01

ในส่วนของผลการวิจัยด้านอายุนั้น มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ van de Ster (2016) ที่พบว่า ประธานกรรมการบริหารที่อายุน้อยมีแนวโน้มที่บริษัทจะมีค่าสอบบัญชีสูง เนื่องจากประธานกรรมการบริหารที่มีอายุมาก น่าจะมีจริยธรรม ความรู้ ประสบการณ์ทำงานหลากหลาย ความรับผิดชอบสูงและยอมรับความเสี่ยงได้ค่อนข้างต่ำ ทำให้ความเสี่ยงที่ผู้สอบบัญชีพึงจะได้รับจากการปฏิบัติหน้าที่ตรวจสอบบัญชีอาจน้อยลง ดังนั้น เมื่อประธานกรรมการบริหารมีอายุมาก ผู้สอบบัญชีจึงเกิดความเชื่อมั่น และลดขอบเขตในการตรวจสอบบัญชีส่งผลทำให้ค่าสอบบัญชีลดลงได้ (van der Ster, 2016)

งานวิจัยนี้ยังได้มีการวิเคราะห์เพิ่มเติมในด้านอายุของประธานกรรมการบริหารเนื่องจากการศึกษาของ Van der Ster (2016) ระบุว่า Generation อาจมีความสัมพันธ์กับค่าสอบบัญชี ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงพิจารณาในมุมมองของกลุ่ม Generation มีการแบ่งกลุ่มอายุของประธานกรรมการบริหารเป็น 3 กลุ่มคือ 1) Baby boomer 2) Generation X และ 3) Generation Y และผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณเป็นไปตาม Model 2 ในตารางที่ 5 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บริษัทที่มีประธานฯ เป็นกลุ่ม Baby boomer มีแนวโน้มที่จะจ่ายค่าสอบบัญชีน้อยกว่าบริษัทที่มีประธานฯ เป็นกลุ่ม Generation X ในขณะที่ Generation Y ไม่มีความแตกต่างของค่าสอบบัญชีอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเทียบกับกลุ่ม Baby boomer อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ในส่วนของ Generation Y นั้นอาจต้องระมัดระวัง เนื่องจาก เมื่อแยกกลุ่มตัวอย่างเป็น 3 กลุ่มนั้น กลุ่ม Generation Y จำนวนตัวอย่างเพียง 38 ตัวอย่าง ซึ่งถือว่ามีจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับอีก 2 กลุ่ม ซึ่งจำนวนตัวอย่างที่น้อยนี้อาจเป็นผลให้ไม่พบความสัมพันธ์ดังกล่าว งานวิจัยในอนาคตควรที่จะมีการศึกษาโดยการเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างในส่วนนี้

ถึงแม้ว่าผลการวิจัยด้านอายุข้างต้นจะสนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างอายุของประธานกรรมการบริหารและค่าสอบบัญชี งานวิจัยก่อนๆ มีผลการวิจัยที่แตกต่างออกไป โดยมีทั้งผลของความสัมพันธ์เชิงบวก (Brockman et al., 2019) และไม่พบความสัมพันธ์ (Piphatanakul et al., 2020) โดยเฉพาะงานวิจัยของ Piphatanakul et al. (2020) ซึ่งศึกษาในประเทศไทย ทำให้ความสัมพันธ์ด้านอายุของประธานกรรมการบริหารกับค่าสอบบัญชียังมีความไม่แน่นอน งานวิจัยนี้จึงได้วิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณตามสมการที่ 2 เพื่อให้มั่นใจว่า ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหาร (exogenous variable) มีผลต่อค่าสอบบัญชีจริง งานวิจัยนี้จึงได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม และผลการวิเคราะห์เป็นไปตามตารางที่ 5 ใน Model 3 และ Model 4

ผลการวิเคราะห์ตาม Model 3 และ Model 4 ทำให้เห็นเหตุผลที่เป็นไปได้ที่จะสนับสนุนความแตกต่างของผลการวิจัย โดยใน Model 3 เป็นการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณของกลุ่มตัวอย่างบริษัทที่มีขนาดใหญ่ และพบความสัมพันธ์ของตัวแปรคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารกับค่าสอบบัญชีที่คล้ายคลึงกับ Model 1 ในขณะที่ Model 4 แสดงสมการถดถอยพหุคูณของกลุ่มบริษัทที่มีขนาดใหญ่มาก และไม่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างคุณลักษณะด้านใดๆ ของประธานกรรมการบริหารและค่าสอบบัญชี ดังนั้น จึงมีความเป็นไปได้ว่า งานวิจัยของ Piphatanakul et al. (2020) นั้น กลุ่มตัวอย่างโดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มบริษัทที่มีขนาดใหญ่มากจึงทำให้ไม่พบความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญระหว่างอายุของประธานฯ กับค่าสอบบัญชี

ในขณะเดียวกัน ผลการวิจัยที่แตกต่างของ Model 3 และ Model 4 ยังสะท้อนให้เห็นว่า ผู้สอบบัญชีในกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่ มีแนวโน้มพิจารณาคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารเพื่อประเมินความเสี่ยงของกิจการซึ่งส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงในการตรวจสอบบัญชี และค่าสอบบัญชี ในขณะที่ ผู้สอบบัญชีในกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่มาก อาจจะพิจารณาปัจจัยด้านอื่นๆ ร่วมด้วยและให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านอื่นๆ มากกว่าคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารในการกำหนดค่าสอบบัญชี นอกจากนี้ ผลการวิจัยของ Model 4 สะท้อนให้เห็นว่า การกำหนดค่าสอบบัญชีอาจจะมีความซับซ้อนมากกว่าที่งานวิจัยนี้คาดการณ์ไว้ โดยการกำหนดค่าสอบบัญชีนั้นอาจมาจากทั้งผู้ให้บริการ (Supply-based perspective) และผู้รับบริการ (Demand-Based Perpective) โดยผู้ให้บริการจะคำนึงถึงลักษณะของบริษัทที่จะตรวจสอบเพื่อประเมินความเสี่ยงในการตรวจสอบและภาระงานที่จะเกิดขึ้นก่อนการกำหนดค่าสอบบัญชี ในขณะเดียวกัน ผู้รับบริการจะกำหนดค่าสอบบัญชีจากความต้องการคุณภาพของงานตรวจสอบบัญชี (Lifschutz et al., 2010 อ้างถึงใน Yaowamarn et al., 2018) เพื่อให้ได้รับความน่าเชื่อถือมากขึ้นจากกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียกับบริษัท จนในบางครั้งมีการกำหนดค่าสอบบัญชีที่สูงกว่าที่ควรจะเป็นหรือสูงกว่าปกติ ซึ่งผลการวิจัยของ Kitiwong and Srijunpetch (2018) สนับสนุนแนวคิดนี้ และหากความต้องการของผู้รับบริการมีสูงแนวโน้มที่ค่าสอบบัญชีจะถูกกำหนดโดยผู้รับบริการอาจจะมีมาก ซึ่งจะทำให้ปัจจัยด้านคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารไม่มีผลต่อค่าสอบบัญชี

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารอาจจะไม่มีผลต่อค่าสอบบัญชีในกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่มากที่ยินดีจ่ายค่าสอบบัญชีในมูลค่าที่สูงอยู่แล้ว แต่ลักษณะของบริษัทด้านอื่นๆ อันได้แก่ ขนาดกิจการ ผลการดำเนินงาน ความซับซ้อนของธุรกิจ ระยะเวลาการออกรายงานของผู้สอบบัญชี สภาพคล่องของบริษัท และกลุ่มอุตสาหกรรมที่แตกต่างกัน ยังคงอยู่ในการพิจารณาของผู้สอบบัญชีในการกำหนดค่าสอบบัญชี ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผู้สอบบัญชียังคงมีบทบาทสำคัญมากในการกำหนดค่าสอบบัญชี (Supply-based perspective)

สรุปผลการวิจัย ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะการวิจัย

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารกับค่าสอบบัญชี แสดงให้เห็นว่าคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารด้านอายุและการเป็นบุคคลภายนอกที่ได้รับตำแหน่งมีแนวโน้มว่าจะมีผลต่อการกำหนดค่าสอบบัญชี และบริษัทที่มีประธานกรรมการบริหารในกลุ่ม Generation X มีแนวโน้มที่จะมีค่าสอบบัญชีสูงกว่าบริษัทที่มีประธานฯ ในกลุ่ม baby boomer แต่ผลกระทบดังที่กล่าวมามีโอกาสเกิดขึ้นกับกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่สูงกว่าในกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่มาก กล่าวคือ ผู้สอบบัญชีในกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่มีแนวโน้มที่จะเป็นผู้กำหนดค่าสอบบัญชีโดยการประเมินความเสี่ยงจากคุณลักษณะต่างๆ ของบริษัท ในขณะที่ กลุ่มบริษัทขนาดใหญ่มากอาจมีเงื่อนไขในเรื่องความต้องการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ที่มีส่วนได้เสียเป็นผลให้บริษัทเหล่านี้ยินดีจ่ายค่าสอบบัญชีในมูลค่าที่สูงกว่าปกติเพื่อให้ได้คุณภาพการสอบบัญชีที่สูงนำไปสู่ความเชื่อมั่นที่ต้องการ (Kitiwong & Srijunpetch, 2018) และค่าสอบบัญชีดังกล่าวได้ครอบคลุมตามความเสี่ยงที่ผู้สอบบัญชีได้มีการประเมินแล้ว ทำให้ผู้สอบบัญชียอมรับในค่าสอบบัญชีดังกล่าว ดังนั้น ในกรณีเช่นนี้ ค่าสอบบัญชีจึงมีการกำหนดโดยทั้งผู้สอบบัญชีและผู้รับบริการฯ ร่วมกัน โดยผู้รับบริการฯ (ในที่นี้คือกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่มาก) อาจมีบทบาทในการกำหนดค่าสอบบัญชีร่วมกับผู้สอบบัญชี

จากผลการวิจัยที่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างค่าสอบบัญชีและคุณลักษณะของ CEO บางคุณลักษณะของกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่นั้น เป็นตัวบ่งชี้ว่า บริษัทเหล่านี้ควรให้ความสำคัญกับการพิจารณาคัดเลือก CEO ของบริษัทด้วย โดยเฉพาะด้านอายุและประสบการณ์การทำงานภายในองค์กรที่ยาวนาน เนื่องจากผู้สอบบัญชีมีแนวโน้มที่จะพิจารณาคุณสมบัติเหล่านี้ร่วมด้วยในการกำหนดค่าสอบบัญชี ถ้าบริษัทมีการแต่งตั้ง CEO ที่มีวัยวุฒิและเป็นผู้ที่ทำงานในองค์กรมาอย่างยาวนานอาจจะทำให้บริษัทมีค่าใช้จ่ายในการกำกับดูแลกิจการในด้านค่าสอบบัญชีลดลงได้

นอกจากนี้ ในเชิงวิชาการ ผลการวิจัยที่แตกต่างของกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่มากและกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่นั้นทำให้เกิดความน่าสนใจในการศึกษาในอนาคตได้ในหลายๆ ประเด็น เช่น การศึกษาตัวแปรขนาดของบริษัทโดยให้ขนาดของบริษัทเป็นตัวแปรกำกับที่อาจมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารกับค่าสอบบัญชี รวมทั้งผลการวิจัยยังสะท้อนว่า ในบางกรณีผู้สอบบัญชีและผู้รับบริการสอบบัญชีต่างมีบทบาทในการกำหนดค่าสอบบัญชี ดังนั้น การศึกษาบทบาทของผู้รับบริการและผู้ให้บริการในกระบวนการกำหนดค่าสอบบัญชีในสถานการณ์หรือรูปแบบความสัมพันธ์ของผู้สอบบัญชีกับผู้รับบริการสอบบัญชีที่แตกต่างกันย่อมจะทำให้เกิดการพอกพูนความรู้ด้านการสอบบัญชีมากยิ่งขึ้น

ถึงแม้ว่างานวิจัยนี้แสดงผลการวิจัยที่น่าสนใจที่เกิดขึ้นในบริบทประเทศไทย งานวิจัยมีประเด็นที่เป็นข้อจำกัดของการวิจัยที่ควรต้องคำนึงถึงและในบางประเด็นน่าจะเป็นงานวิจัยในอนาคตสำหรับผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องค่าสอบบัญชีกับคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารได้ โดยในประเด็นแรก งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารกับค่าสอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเท่านั้น ดังนั้นผลการวิจัยนี้จึงอาจจะใช้อธิบายพฤติกรรมค่าสอบบัญชีในบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ประเทศอื่นๆ ที่มีลักษณะแตกต่างกันไม่ได้ อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้จะเป็นแนวทางในการทำวิจัยในบริบทในประเทศอื่นๆ ได้

นอกจากนี้คุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารที่ทำการศึกษาในงานวิจัยนี้ครอบคลุมเพียง 5 ด้านตามการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา อาจยังขาดคุณลักษณะด้านอื่นๆ ที่อาจมีผลต่อความเสี่ยงในการตรวจสอบและค่าสอบบัญชี เช่น ด้านจรรยาบรรณ เป็นต้น แต่การศึกษาคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารทั้ง 5 ด้านพร้อมกันในงานวิจัยเดียวนั้นเป็นงานที่ยังไม่มีการศึกษามาก่อน รวมทั้งคุณลักษณะอย่างจรรยาบรรณนั้น มีความยากในการวัดค่าเพื่อทำการทดสอบทางสถิติ จึงทำให้การศึกษาทั้ง 5 ด้านนั้นถือว่ายังมีความน่าสนใจในช่วงเวลานี้อยู่ แต่หากในอนาคตมีแนวทางการวัดค่าคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารด้านจรรยาบรรณที่ชัดเจน การศึกษาโดยการเพิ่มคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารด้านอื่นๆ ด้วยย่อมทำให้ความรู้ในเรื่องคุณลักษณะของประธานกรรมการบริหารและค่าสอบบัญชีนี้มีความลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

นอกเหนือจากที่กล่าวมาข้างต้น จากการเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างบางบริษัทที่อยู่ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยยังมีการเปิดเผยข้อมูลไม่ครบถ้วน ทำให้กลุ่มตัวอย่างเหล่านั้นไม่ได้รวมในการวิเคราะห์ข้อมูล อย่างไรก็ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 796 ตัวอย่างที่ทำการทดสอบถือว่ามีจำนวนมากเพียงพอต่อความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์เชิงสถิติ (Krejcie & Morgan, 1970)

References

Abbott, L.J., Parker, S., Peters, G.F. & Raghunandan, K. (2003). The association between audit committee characteristics and audit fees. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22, 17-32.

Arunruangsirilert, T. & Khemmanee, V. (2021). Factors affecting audit fees during the use of a new auditors' report in Thailand. *Journal of Federation of Accounting Professions, 3*(7), 35-46.

Bills, K. L., Lisic, L. L. & Seidel, T. A. (2017). Do CEO succession and succession planning affect stakeholders' perceptions of financial reporting risk? evidence from audit fees. *Accounting Review*, 92(4), 27-52.

Bliss, M. A. (2011). Does CEO duality constrain board independence? Some evidence from audit pricing. *Accounting & Finance*, 51(2), 361-380.

Bliss, M.A., Gul, F.A. & Majid, A. (2011). Do political connections affect the role of independent audit committee and CEO duality? Some evidence from Malaysian audit pricing? *Journal of Contemporary Accounting & Economics, 7*(2), 82-98.

Bliss, M.A., Muniandy, B. & Majid, A. (2007). CEO duality, audit committee effectiveness and audit risks: A study of the Malaysian market. *Managerial Auditing Journal, 22*(7), 716-728.

Bosma, J. (2017). *The impact of the CEO gender on the level of the audit fees*. (Master's Thesis). University of Amsterdam, Netherland.

Brockman, P., Krishnan, G., Lee, H. S. (Grace) & Salas, J. M. (2019). Implications of CEO succession origin and in-house experience for audit pricing. *Journal of Accounting, Auditing & Finance, 37*(1), 173-204.

Budsaratragoon, P.& Lhaopadchan, S. (2016). *The relationship between the compensation for the non-executive directors, the levels of corporate governance, and the firm performance of Thai listed companies.* Retrieved from https://www.set.or.th/dat/vdoArticle/attachFile/AttachFile_1495692537747.pdf

Carcello, J.V., Hermanson, D.R., Neal, T.L. & Riley, R.A. (2002). Board characteristics and audit fees. *Contemporary Accounting Research, 19*, 365-384.

Chaicharuscharoenlap, P. (2015). *CEO characteristics on corporate performance*: The case study of listed companies on SET 100. (Master's Independent Study). Bangkok University. Thailand.

Chamroendararussamee, T. (2015). *The effect of corporate board and chief executive officer characteristics on corporations listed by the stock exchange of Thailand*. (Master's Independent Study). Thammasat University. Thailand.

Chinchotangkul, R. (2007). *The relationship between corporate governance and audit fees of listed companies in the stock exchange of Thailand*. (Master's Thesis). Chulalongkorn university. Thailand.

Custódio, C. & Metzger, D. (2014). Financial expert CEOs: CEO's work experience and firm's financial policies. *Journal of Financial Economics, 114*(1), 125-154.

Egbunike, P. A. & Asuzu, P. (2020). Audit fees and audit report lag. *EPRA International Journal of Research and Development (IJRD), 5*(7), 181-187.

Federation of Accounting Professions. (2010). *Regulations of the Federation of Accounting Professions (No. 19) Ethics for Professional Accountants 2010*. Retrieved from https://www.tfac.or.th/upload/9414/ OzmzikNLfQ.pdf.

Gull, A.A., Atif, M., Issa, A., Usman, M. & Siddique, M.A. (2021). Female CEO succession and audit fees: evidence from China. *Managerial Auditing Journal, 36*(3), 485-509.

Habib, A., Bhuiyan, M. B. U., Huang, H. J. & Miah, M. S. (2019). Determinants of audit report lag: A meta-analysis. *International Journal of Auditing, 23*(1), 20-44.

Harjoto, M. A., Laksmana, I. & Lee, R. (2015). The impact of demographic characteristics of CEOs and directors on audit fees and audit delay. *Managerial Auditing Journal, 30* (8), 963-997.

Hensawang, S. (2017). Impact of corporate governance scoring and ownership structure on excess return and financial performance: Empirical evidence from the stock exchange of Thailand (SET). *Journal of Suvarnabhumi Institute of Technology, 3*(2), 1-14.

Hribar, P., Kim, J., Wilson, R. & Yang, H. (2012). *Counterparty Responses to Managerial Overconfidence*. (Research report). Singapore Management University. Retrieved from https://ink.library.smu.edu.sg/cgi/viewcontent.cgi?article=2164& context=soa_research.

Huang, H.W., Rose-Green, E. & Lee, C.C. (2012). CEO age and financial reporting quality. *Accounting Horizons, 26*(4), 725-740.

Ittonen, K. & Peni, E. (2012). Auditor's gender and audit fees. *International Journal of Auditing, 16*(1), 1-18.

Jantadej, K. (2018). Corporate governance code for listed companies 2017. *Journal of Accounting Profession, 14*(41), 73-93.

Jensen, M. C. & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics, 3*(4), 305-360.

Johnson, E. N., Kuhn Jr., J.R., Apostolou, B. A. & Hassell, J. M. (2012). Auditor perceptions of client narcissism as a fraud attitude risk factor. Auditing: *A Journal of Practice & Theory, 32*(1), 203-219.

Julavittayanukool, J. & Boonyanet, W. (2007). The association between earnings management and audit fees of listed companies in the Stock Exchange of Thailand. *Journal of Graduate School of Commerce Burapha Review, 3*(2), 41-61.

Kalelkar, R. & Khan, S. (2016). CEO financial background and audit pricing. *Accounting Horizons, 30*(3), 325-339.

Kandoli, R. C. & Basuki, B. (2020). Political connections, CEO gender, and audit fees. *International Journal of Innovation, Creativity and Change, 13*(8), 1142-1159.

Kanthawang, Y., Tangeakchit, M. & Laohavisudhi, S. (2018). Determinants of audit fees for companies listed on the Market for Alternative Investment. *Journal of Accountancy and Management, 11*(1), 22-36.

Khlif, H. & Achek, I. (2017). Gender in accounting research: a review. *Managerial Auditing Journal, 32*(6), 627-655.

Kitiwong, W. & Srijunpetch, S. (2018). Auditor choices and audit fees: Do clients select their audit firms or do audit firms choose their clients? *Journal of Accounting Profession. 14*(44), 107-128.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607-610.

Lai, K. W. (2019). Audit report lag, audit fees, and audit quality following an audit firm merger: Evidence f rom Hong Kong. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation, 36*, 1-21.

Lee, H.Y. & Mande, V. (2005). The relationship of audit committee characteristics with endogenously determined audit and non-audit fees. *Quarterly Journal of Business and Economics, 44*(3/4), 93-112.

Lifschutz, S., Jacobi, A., & Feldshtein, S. (2010). Corporate governance characteristics and external audit fees: A study of large public companies in Israel. *International Journal of Business and Management, 5*(3), 109-116.

Luckanapisaste, S., Sutthachai, S. & Likitwongkajon, N. (2019). The relationship between management's stock options and firm's profitability. *Journal of Accounting Profession, 15*(47), 32-48.

Makchuea, C., Leorungruang, B. & Wannachat, K. (2017). *A study of effective factors of audit fee.* (Research Report). Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Srivijaya.

Matsunaga, S. R., Wang, S. & Yeung, P. E. (2013). *Does Appointing a Former CFO as CEO Influence a Firm's Accounting Policies?* Working paper, University of Oregon.

O'sullivan, N. (2000). The impact of board composition and ownership on audit quality: Evidence from large UK companies, *British Accounting Review, 32*(4), 397-414.

Phadungsajjakul, O. & Pongpattrachai, D. (2015). Can Big 4 versus Non-Big 4 differences in audit quality be attributed to client characteristics? Evidence of the Stock Exchange of Thailand. *Journal of Accounting Profession, 11*(32), 34-53.

Phankwan, C. (2015). *The association between firm's credit rating, characteristics of the liability and audit fees of companies listed in the Stock Exchange of Thailand.* (Master's Independent Study). Thammasat University, Thailand.

Piamphrai, M. (2008). *Factors for setting up the audit fee: a case study from the Stock Exchange of Thailand.* (Master's Independent Study). Burapha University, Thailand.

Piphatanakul, W., Petchchhedchoo, P. & Kumsuprom, S. (2020). The determinants of audit fees. *Suthiparithat Journal, 34*(109), 230-244.

Rahayu, N.K., Harymawan, I., Ekasari, W.F. & Nowland, J. (2021). Risk management committee, independent commissioner, and audit fee: An update. *Cogent Economics & Finance, 9*(1), 1-16

Santatiwongchai, T. (2017). Ownership concentration and audit fees of listed companies in the Stock Exchange of Thailand. *Journal of Accounting Profession, 13*(40), 7-21.

Simab, A.R.A. & Koloukhi, A.S. (2018). Examining the relationship of CEO compensation, duality of managing director, and weakness of internal organizational controls with audit fee. *International Journal of Organizational Leadership, 7*(2), 153-161.

Simunic, D. (1980). The pricing of audit services: Theory and evidence. *Journal of Accounting Research, 18*(1), 161-190.

Smith, N., Smith, V., & Verner, M. (2006). Do women in top management affect firm performance? A panel study of 2500 Danish firms. *International Journal of Productivity & Performance Management, 55*(7), 569–593.

Srijunpetch, S. (2008). Corporate Governance Theory. *Journal of Business Administration. 31*(120), 1–4.

Thamnusarn, N. (2010). *Corporate governance mechanism: The relationship between ownership structure and audit fees.* (Master's Thesis). Kasetsart University, Thailand.

The Stock Exchange of Thailand. (2017). *Corporate Governance Code for listed companies 2017.* Retrieved from https://www.sec.or.th/cgthailand/TH/ Documents/Regulation/CGCode.pdf.

Thongchai, J. (2008). *Determinants of audit fee: A case study of listed companies in the Stock Exchange of Thailand.* (Master's Independent Study). Chiang Mai University, Thailand.

Tsui, J. S. L., Gul, F. A. & Jaggi, B. (2001). CEO domination, growth opportunities, and their impact on audit fees. *Journal of Accounting, Auditing & Finance. 16*(3), 189-208.

van der Ster, J. (2016). *CEO age, the pricing of an audit and internal control quality. A study into the relation between the age of the CEO, audit fees and internal control quality using archival data.* (Master's Thesis). University of Amsterdam. Netherland.

Wanonwong, A. (2011). *Board characteristics and audit fees.* (Master's Independent Study). Thammasat University, Thailand.

Washburn, M. (2017). *The effect of Auditing Standard no. 5 on audit delay and audit fees.* (Doctoral dissertation). Nova Southeastern University. U.S.A.

Wea, A. N. S.(2019.Political connection, CEO gender, internal audit, corporate complexity and audit fee in go public companies in Indonesia. *Research Journal of Finance and Accounting, 10*(12), 10-18.

Wiwatboonchok, T. (2018). *The relationship of corporate governance elements with the audit fees of listed companies in the stock exchange of Thailand: SET100.* (Thematic Paper). Dhurakij Pundit University, Thailand.

Yaowamarn, P., Chaiyakhet, N., & Rodhring, K. (2018). The relationship between audit committee compositions and audit fees of listed companies in the Stock Exchange of Thailand. *KKBS Journal of Business Administration and Accountancy, 2*(1), 54-67.